

B

E

R

U

S

Nummer 1 Årg 2

BERUS

Redaktör och ansvarig utgivare: Leif Westrin och Pierre von Rahmel

Tel: Leif. 0708 443301 och Pierre: 0704 566588

Mail: berus@thamnophis.se

Svensk Herpetologisk Tidskrift

Tidskriften **BERUS** ägs och utges av Leif Westrin och Pierre von Rahmel

Tidningens syfte är att sprida kunskap och understödja forskning om amfibier och reptiler, samt verka för att dessa djur hålls och föds upp under sunda former i terrariemiljö, samt vidtaga och stödja åtgärder för att bevara och skydda amfibier och reptiler i deras naturliga miljöer.

I **BERUS** publiceras arbeten om världens amfibier och reptiler i såväl natur och terrarium.

Tidskriften **BERUS** läggs ut när tid och material finns.

Artiklar, foton, teckningar eller andra bidrag till tidskriften skickas till redaktionen digitalt.

Samtliga foton och diagram som återges i artiklar i tidskriften är av artikelförfattaren om inget annat anges. Författarna äger upphovsrätten till det publicerade materialet och bör tillfrågas om artikeln är aktuell för återpublicering i annan form.

Författarna själva ansvarar för riktighet och sanningshalt i text och bild i sina artiklar som blir publicerade i **BERUS**.

BERUS is issued by Mr Leif Westrin and Mr Pierre von Rahmel.

The aims of the the paper are to promote a greater understanding for amphibians and reptiles in nature and in terrarium environments; to encourage research; to stimulate the development of sound and healthy techniques to maintain and propagate amphibians and reptiles in captivity, and to initiate and support measures to protect threatened species.

This digitally paper is religiously and politically independent, as well as noncommercial.

Foreign subscribers are welcome here to contribute in the English or German language.

This digitally paper is religiously and politically independent, as well as noncommercial.

Nummer 1 Årg 2 - 2011

BERUS Redaktörer (Editors) och ansvariga utgivare:
Leif Westrin & Pierre von Rahmel
Stockholm

Omslag:

Herpexp 09. maj 22. Den första bosniska huggormen (*Vipera berus bosniensis*) vi fann i Durmitorbergen.

©Leif Westrin.

Ledare

BERUS 1 Årg 2 - 2011

Ett nytt år anno 2011 och ett nytt decennium har fötts. Ett decennium som tycks bli ett historiskt decennium är här. Förändringens vind har kommit, ett positivt trendbrott har äntligen skett.

I Mellanöstern och Nordafrika får nu diktaturer motvilligt ge vika för folkens vilja att komma ut från förtrycket. Decenniets inledning blev både mycket positiv och mycket negativ med tanke på tsunamin som drabbade Japan. Men vi måste se framåt med en positiv syn för den nya tiden kommer. Skönt att skåda är hur det går för allt från självgoda små mobbare till mordiska operettdiktatorer i sina överdådiga palats nu. De som under alldeles för lång tid sugit ut, utnyttjat och förtryckt andra får nu ge vika för den nya tidens strömningar. Människorna har tröttnat på att ständigt pinas.

Den sköna tiden är här.

Jag själv för egen del inledde decenniet genom att städa bort trista sugare på alla plan ur *min* personliga omgivning som systematiskt sugit min energi. Ett resultat är bland annat att inget av mina terrarier förbrukar mer än 25 watt, bara positivt för miljön och min plånbok. En gammal och energisugande frysbox fick göra sista resan till återvinningscentralen, jag sörjde den inte. För det frigjorda kapitalet passade jag på nu under vårvintern att uppgradera min kamerautrustning med nya hus och optik inför kommande resor under året, jag ser fram emot vad detta decennium har i sitt sköte.

När jag påbörjade denna ledare en tidig morgon i slutet av mars sjöng koltrasten för full hals och snön försvann i rasande fart utanför mitt fönster. DET VAR VÅR. Vintern dog äntligen efter att ha hållit oss i ett kyligt järngrepp ända sedan november förra året. Den 11:e mars hittade jag mina första huggormar för året trots att snön ännu låg kvar och endast smält på små ytor i gynnsamma sydlägen. Den 24:e mars hittade jag tre pigga skogsödlor vid en gammal jordkällare trots en envis kall och pinande blåst, och den 26:e mars hittade Alexander och jag 6 fina huggormshanar och ett flertal skogsödlor. Fina foton blev det.

Den första juli kom och våren ersattes av sommar. Ja mycket har hänt under våren.

Salamässan som arrangerades av Tropikföreningen Amazonas blev en succé och välbesökt.

Redaktionen välkomnar den nya reptilsidan reptisite.se efter all turbulens på nätet. Mer info om detta längre fram i tidningen. Ett samarbete med tidskriften Terrariet har inletts och material från BERUS och vice versa kommer även att kunna läsas i fysisk form. Det enda som krävs av dig är ett medlemskap i Tropikföreningen Amazonas där ni även träffar likasinnade. Kan klart rekommenderas.

Trevlig läsning och sommar önskar vi på redaktionen.

REPTISITE.SE

REPTISITE.SE

Hem Startsida Forum Reptilforum Bildgalleri Bildarkiv Köp & Sälj Annonser Faktablad Handlingar Medlemsidor Logga in här Kontakt Kontakta Oss Prenumeration Köp eller följ nya medlemmar Information Information - Register

Vill ni synas här?

Tillbehör för reptiler!

Herpers Choice
Tillbehör för alla terrarier och terrarium, foder och vatten. Undervisning och föredrag

Agria
Dyr försäkring
Tel: 020-88 88 88
Fax: 08-588 421 80
Öppet vardagar 08:00 - 20:00

HUR GÖR JAG FÖRETAG FÖRENINGAR REPTILMASSOR BRA LÄNKAR

Hur gör jag och Tips och Trix.

Välkommen till Reptisite

Först vill vi välkomna dig till en helt ny Reptilportal och vi hoppas du finner Reptisite trevligt, men för att en sida ska vara bra och trivsamt krävs att alla hjälper till, är det något som bör ändras, var inte rädd för att säga till.

INLOGGNING

Användarnamn
Lösenord
 Kom ihåg mig
Logga in
Glömt användarnamn/lösenord?
Registrera

Ett Nytt Hem Och Vattenhål
För Herpetologer På Nätet Har Fötts!

Välkommen in!
Peter Andersson

REPTISITE.SE

Efter att vi nog alla till vår sorg sett en av Sveriges största siter om ämnet långsamt förvandlats från ett forum för de djurintresserade till något annat med bråk, mobbing och översittare med moralpanik. Det blev inte bättre av att sidan omskapades i ny form tyvärr. De riktigt djurintresserade tröttnade på bråket och dess forum dog.

BERUS-redaktionen gläds över att en riktigt bra sida för de kallblodigt intresserade djurvännerna nu har fötts. Man möts av en härlig och välkomnande djungelgrönska då man kommer in på första sidan. Sidan innehåller allt man som reptilintresserad kan kräva, där finns ett lättmanövrerat forum och en mycket bra annonssida där man gratis kan lägga in och läsa annonser plus mycket mer.

Redaktionen fick en intervju med skaparen av sidan Peter Andersson: *”Jag började med reptiler i slutet av 2008, därför att min son ville ha orm eller ödla. Min fru vägrade skaffa orm och hade kravet att det skulle vara ett växtätande djur, därför skaffade vi en grön leguan, utan att veta vad de kräver, ett misstag men det har gått bra. Jag sökte information på repti.net för att bygga terrariet och upptäckte hur hjälpsamma folk var mot mig, jag fick några vänner som jag fortfarande har kontakt med där. Under tidens gång blev tonen på sidan hårdare och hårdare, när sidan bytte skepnad blev allt pannkaka tyckte jag och tanken på att starta en helt ny sida föddes efter att jag läst ett inlägg om det. Jag har inte byggt sidan själv utan låtit folk som är bättre göra det, min tanke med sidan och önskemål är att kunna få en sida dit alla med reptilintresse kan vara, en sida som man går till för att hitta all möjlig information som är reptilrelaterad”*

BERUS stöder initiativet och kommer fortlöpande att samarbeta med sidan och vara behjälpliga för att den ska kunna utvecklas och bli ett trevligt hem på nätet för alla djur och naturintresserade. Avsikten är att sidan inte ska falla i samma fallgropar som sina föregångare och det kan endast ske med strikta och vakna moderatorer så att skrivare håller sig till ämnet i trådarna. Besök sidan och registrera in er, känn er som hemma. www.reptisite.se

Med stora förväntningar stod vi äntligen på Arlanda, äventyret väntade oss. ©Leif Westrin.

8 Dagar på Balkan. del 1

Av Leif G. Westrin

Prolog:Någon gång i början av vårvintern år 2009, en kall och snöig dag träffades undertecknad, Alexander Westerström och min gamle vapenbroder från tidigare lyckade resor Miqe Erikzén på en restaurang för att äta en bit mat och diskutera hur vi skulle fira min kommande födelsedag. Jag föreslog att nu var rätt tid att slå ett slag för att uppfylla Miqes och min dröm att återvända till Balkanhalvön och att vi där skulle fira min sextionde födelsedag. Jag kom ihåg att jag sade: *Vi reser! Ja, vi reser* sade Miqe och Herpexp 09 var född.

Vår planering var att resa runt i ett flertal av de nygamla stater som nu ersatt det gamla Jugoslavien, en uppgift både Miqe och jag hade viss oro inför. Orsaken till den var risken för kvarglömda minor då vi skulle vara ute i obebbyggda områden till skillnad mot normala turister som sällan lämnar de nu säkrade turistorterna vid kusten. Vi visste att den krassa verkligheten är att minor dödar två i timmen varje halvtimme, dygnet runt, året om, råkar någon lösa ut en bortglömd landmina. 90 procent av offren är civila, en tredjedel barn. Bara i Bosnien finns det en miljon minor kvar sen krigen på Balkan för över tio år sedan. De flesta är truppminor som löser ut när man kliver på en snubbeltråd. Förra året dödades 20 civila av minor bara i Bosnien. Bosnien-Hercegovinas armé röjer minor med hjälp av utländska företag och hjälporganisationer. Men det går långsamt, det saknas pengar och man använder inte den bästa tekniken. Med dagens takt tar det 100 år innan alla minor är borta. Alexander hade ordnat minkartor åt oss, med dessa och övrig info i bagaget fann vi en viss trygghet.

Till skillnad från då vi var i Jugoslavien för tjugo år sedan då vi inte hade råd att plåta det vi såg i tillräcklig omfattning på grund av dyr film skulle det nu bli ”andra bullar” då vi nu hade annan beväpning. Vi hade tre digitala kamerahus av Canons fabrikat med oss: Canon 20D, Canon 30D och en Canon 40D plus alla nödvändiga objektiv för landskaps och naturfoto. Den digitala revolutionen inom fotografien har äntligen givit oss friheten att kunna ta hur mycket bilder vi vill utan att behöva krypa under oket av filmtillverkarnas

svinpriser på film. Jag retar mig fortfarande då jag minns alla underbara motiv som aldrig blev fotograferade då av mig under mina tidiga resor bara för att man inte hade råd-tack Kodak! Den digitala bilden är dessutom skarpare än de gamla diabilderna och tar betydligt mindre plats att lagra, bara positivt, leve den digitala friheten.

20/5. 2009. Dag 1. Det var i slutet av månaden maj år 2009 när jag och min gamle vän Miqe Erikzén stod på Arlanda. Alexander Westerström hade den stora vänligheten att agera chaufför genom att i tidiga ottan köra oss till flygplatsen i min gamla jeep. Morgonen var kylig och luften genljöd av ljudet från flygplan blandat av skränet från några skrattmåsar som avskedskonsert. Alexander lånade min kamera och tog en bild av oss utanför avgångshallen med våra tungt packade ryggsäckar. Vårt äventyr hade nu börjat.

Väl inne i hallen checkade vi in vårt bagage och lättade från våra bördor uppsökte vi baren där vi intog några välförtjänta pivo och njöt av uppropan om avgångar till främmande avlägsna platser. Vi satt och pratade, glömde tid och rum. Ett upprop trängde igenom våra nu dimmiga sinnen, *shit det var våra namn som ropades upp*. Nu blev det att springa till vår gate som befanns vara långt borta. Vid gaten visade vi våra biljetter och hastade andfådda ombord. Väl på planet njöt vi av suget i våra magar då vi steg mot skyarna och bumpet då landningsställen fälldes in. Vi var äntligen på väg mot Balkan som vi inte sett sedan Miqe och jag var där i början av nittioalet då mörkret kom i skepnad av ett långvarigt förödande inbördeskrig som blev Jugoslaviens sorgliga upplösning som suverän stat. Vi var nu på väg till Dubrovniks flygplats som heter Cilipi och ligger i Kroatien.

Vår förväntan och vårt humör var på topp när vi landade efter några få timmars odramatisk flygning på Cilipi Airport i Kroatien. Väntandet vid bandet blev kort då våra gröna ryggsäckar var de första att komma i raden av resväskor. Tullen passerades smärtfritt och sedan stegade vi vidare mot Herz ett par hundra meter utanför hallen för att hämta vår förbeställda hyrbil. Efter att ha väntat i över en timme på en extra krånglig och omständlig kund före oss i kön kunde vi hämta ut vår bil och lämna flygplatsen. Vi stannade vid avfarten till Cavtat och köpte proviant i form av två backar med vatten, *prsūta* (lufttorkad skinka) och en back *pivo* (öl) plus några limpor *hleb* (bröd).

Med provianteringen avklarad kunde nu vår färd på Balkan inledas. Vi åkte först mot den gamla medeltidsstaden Dubrovnik och slog ett antal bilder av den från en högt belägen utsiktsplats från vägen. Efter detta vände vi tillbaka en bit och styrde mot Bosnien-Hercegovinas gräns som efter vi visat passen passerade. Vi hann där köra ett femtiotal meter innan vi fann vårt första djur denna resa: En scheltopuzik (*Pseudopus apodus*) som är en benlös stor ödla besläktad med vår vanliga kopparödla ringlade stelt mitt på vägen. Vi stannade, lyfte av den från vägen och passade naturligtvis på att ta lite bilder av den innan vi fortsatte vår väg in i BiH (Bosnien-Hercegovina) Vi stannade och tog en liten paus ovanför Trebinje.

Det första djuret på vår resa fann vi utanför tullstationen vid gränsen i BiH. ©Miqe Erikzén.

Scheltopusik (*Pseudopus apodus*) ©Leif Westrin.

Vädergudarna var nådiga och solen sken. En ljummen sommarvind smekte oss när vi stod på den steniga vägkanten och tittade ut. Under oss i den djupa grönskande dalgången ringlade sig floden Trebišnica som en silvervit orm på sin väg genom Trebinje. Vi skådade återigen den vackra gamla Arslanagičabron-Arslanagiča most, byggd av romarna och som nu välvde sina vackra stenvälv över floden. På det tidiga sjuttioalet tillbringade jag och min dåvarande flickvän ett flertal händelserika dagar då vi fångade reptiler vid floden och jag fångade två otroligt vackra rutsnokar (*Natrix tessellata*) vid brofästet. Jag minns att de hade vackert rutiga i svart och djupt intensivt lysande apelsinröda sidor. Mycket vatten har runnit sedan dess och Trebinje har med tiden brett ut sig på de gamla strandängarna där jag upplevde så mycket för länge sedan. Under oss i björnbärssnåren rumlade stora smaragdödlor (*Lacerta viridis*) kring, vi kände nu den sköna känslan att vi äntligen verkligen var på Balkan.

Det var sen eftermiddag, vi hade förlorat en värdefull timme vid biluthyrningen och vi avbröt våra nostalgiska funderingar för att fortsätta färden mot vårt mål Korita där vi planerade att övernatta. Vi passerade för oss välbekanta platser som Bileća och Meka Gruda och var till slut äntligen framme vid vårt mål. Framför oss bredde nu Baba Planinas väldiga massiv ut sig badande i det varma kvällsljuset. Vi stannade och parkerade vid en gammal och väderbiten minskylt. Vi klev ur bilen och uppfylldes av en känsla att "äntligen vara hemma" Sången av svarthuvade sparvar och hämplingar slog emot oss i den varma sommarvinden, göken gol uppe i Kobilja Glavas nu skuggiga sluttning. Kvällssolen sken inbjudande på andra sidan vägen, klockan hade nu hunnit bli 19.00 och var på väg ner. Trots att vi ännu inte bytt våra reskläder mot fältdito kunde vi inte stå emot frestelsen "att leta lite" Utan någon utrustning vare sig kameror eller annat klev vi i finkläderna över vägen och började leta djur. Längre behövde vi inte leta förrän vi fann en vacker karsthuggorm (*Vipera ursinii macrops*) ligga och insupa kvällssolens sista värmande strålar. Nu blev det bråttom! Miqe rusade till bilen och slet fram våra kameror. Vi fotograferade det mycket ovanliga fyndet i olika vinklar, kunde vår resa börjat bättre?

Klockan hade redan blivit sju på kvällen då vi kom fram till Korita.

©Leif Westrin

*Vi hann knappt stanna vid Korita innan vi hade den obeskrivliga lyckan att finna en karsthuggorm (*Vipera ursinii macrops*) vid vägkanten solande sig i de sista solstrålarna. ©Leif Westrin.*

Uppmuntrade av fyndet antrade vi den steniga sluttningen i våra lågskor men nu beväpnade med våra kameror. För stunden glömd var vår planering att slå upp tältet, nu skulle det letas! Vi var som "kor på grönbete" lyckliga att äntligen vara tillbaka i Korita som vi drömt om och pratat om alla dessa år som gått. Vi var ivriga att återse dolinerna som jag tidigare skrivit om i min tidigare artikel "Innan Mörkret" om vår resa till samma område då i Jugoslavien år 1987, några år innan kriget kom. Vi hade en viss svårighet att hitta tillbaka till dem trots att vårt tältläger låg där anno 87. En snårskog hade under åren som gått vuxit upp

över den taggiga karsten som vi fick bana oss igenom nu. Plötsligt dök vi på macrops nummer två liggande utsträckt balanserande på kanten till en djup karstskreva. En ynka bild hann jag ta innan den handlöst lät sig falla ner i karstens djup och vara borta.

Den slapp att hamna under ett bildäck den dagen då den försvann väsende in i ett röse längre upp i backen. ©Miqe Erikzén.

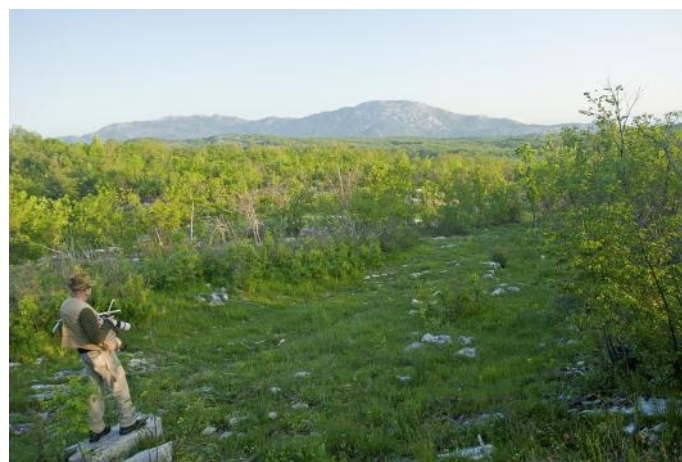

Vi tog våra bilder och återbördade den till sitt rike. ©Miqe Erikzén.

Ljudet av syrsor vägledde oss och vi kom till slut fram till dolinerna som nu låg i skugga. Sången av syrsorna steg emot oss från dolinbottnarnas feta gräs. Solen låg oroväckande lågt och vi gick ner till vår bil. Jag körde bilen ner för en stig och ut på en äng i skydd från vägen där slog nattläger. Vi iordningställde vår utrustning och vi reste vårt tält. Solen låg och tangerade Kobiljas Glavas kant och guldfärgade Baba Planina. Luften var ljummen och gökar gol i alla väderstreck och fick mig att minnas min barndoms somrar på Åland eller hemma i Nackareservatet med alla sina snokar och huggormar. Jag mindes även några händelserika somrar då jag var sommarbarn på en gammal bondgård utanför Åtvidaberg som då var ett paradiset för mig med sina hasselsnokar och gröna sandödlor. Skymningen föll och mörkret kom. Miqe och jag stod utanför tältet med varsin whisky i våra händer och pratade länge om vad morgondagen kunde ha i sitt sköte. Syrsornas sång från ängen blandades med dvärguvarnas entoniga rop ute i natten. Vintergatan låg som ett skimrande band över våra huvuden, vi var nu långt borta från vardagens bekymmer och var bara lyckliga.

Morgonen kom till vårt läger med sång av koltrastar och gökar mm. © Leif Westrin.

Jag fick äntligen återse Baba Planina förgylld av den stigande solen. © Leif Westrin.

21/5. 2009. Dag 2. Gryningen kom med en ljudmatta av koltrastar, bofinkar och rödhakar, man kunde lätt tro att man var ute i skogen hemma en vårmorgon. Men... vi var inte hemma, vi var i Korita och vi kom snabbt på fötter och rullade ihop våra sovsäckar och tält. Det blev en snabb frukost bestående av bröd, en energy-bar och vatten medan vi såg solen klä det som vi visste sedan gammalt ormrika Kobilja Glava i guld. Vår spartanska frukost var snabbt avklarad och vi vandrade upp för stigen löpandes efter Kobiljas ost-sida. Jag och Miqe tog ett flertal bilder av Baba Planina innan vi gick ner och letade djur att plåta. Ödlorna var de första att komma fram, jag fick fina bilder av Dalmatinsk spetshuvudödlor (*Dalmatolacerta oxycephala*) var Tomasinii som är en mörk, nästan svart höghöjdsform med lysande koboltblå undersida-otroligt vacker.

Tomasinis spetshuvudödlor (Dalmatolacerta oxycephala var Tomasini) var den första reptilen vi såg denna morgon i Korita. © Leif Westrin.

Med värmen kom smaragdödlorna (Lacerta viridis meridionalis). © Leif Westrin.

Det började värma på nu och det började höras grövre prassel i buskarna, nu hade smaragdödlorna (*Lacerta viridis meridionalis*) vaknat. Jag fann en lysande smaragdgrön hane med koboltblå strupe i kanten av en av Kobiljas många doliner. Vi gick ner mot ängen och passerades platsen på den andra sidan vägen där vi fann den första karsthuggormen föregående dag och gick upp till våra nu klassiska doliner för att försöka finna flera karsthuggormar. Trots intensivt letande i det daggfuktiga gräset hela morgonen lyckades vi inte finna flera exemplar av arten. Vi fann ett flertal sandödlor (*Lacerta agilis bosnica*) och mängder av murödlor (*Podarcis m. muralis*). I dolinernas och ängarnas gräs prunkade mängder av orkidéer och gula och blå iris. Våra doliner blev ett kärt återseende och många bilder togs. Dagen förflyktade och en doft av timjan infann sig, när det börjar dofta timjan då var letartiden för att hitta *macrops* definitivt över den morgonen visste vi sedan gammalt och det var definitivt dags för lunch. Lunchen var furstlig och bestod av *hleb* och *pršūta* nedsköljt med varsin burk Jelen-pivo som under vår bortovaro kylts under bilen.

Habitat för sandhuggorm, karsthuggorm och eskulaporm mm. Korita. © Miqe Erikzén.

Vårt läger i Korita. Baba Planina i bakgrunden. © Leif Westrin.

Vi åt vår lunch och sedan gick vår färd mot nästa anhalt: Srbinje vid floden Drina. Vi passerade det tyvärr fortfarande enligt uppgift minbemängda Gatačko Polje, åkte förbi Gačko och kom fram till Trebišnjicas uppdammda övre flöde där vi gjorde ett återbesök till den i ”Innan Mörkret” omtalade ”Björnbäcken” där vi till vår förtjusning fann att klockgrodorna (*Bombina variegata*) spelade nu som då för länge sedan. Micke hittade en sandödlor och vi såg och hörde ett flertal klockgrodor i bäcken men trots ihärdigt stenvändande hittade vi inga rutsnokar (*Natrix tessellata*) som vi sedan gammalt vet är vanliga där. En liten bit från ”Björnbäcken” ligger Cemerno, vi tog en kort paus där och hittade vår första *Poskok* eller sandhuggorm (*Vipera ammodytes*) i väggkanten, jag såg en skymt av en mosorödlor (*Dinarolacerta mosorensis*) och ett flertal mur och sandödlor.

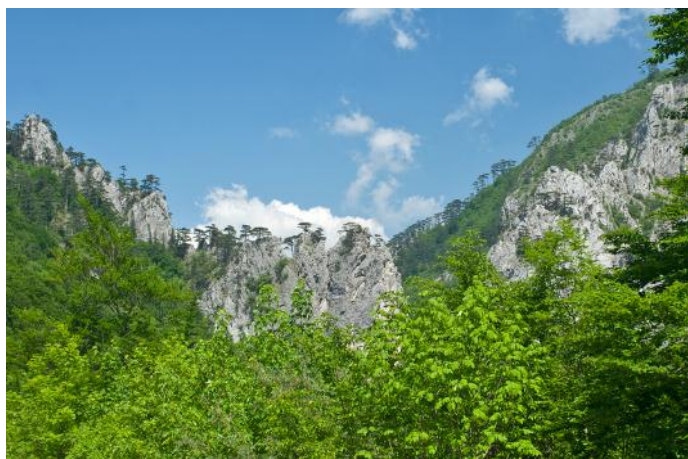

Ridgen i Cemerno, habitat för Poskok och andra reptiler. © Leif Westrin.

Vår första Poskok eller sandhuggorm. Cemerno. © Leif Westrin.

Cemerno lämnades nu för vidare färd mot Drina, vi åkte ner i en djup canyon där de serbiska tallarna (*Pinus heldreichii*) klamrade sig fast på de karga karstklipporna likt japanska bonsai. Vyerna som öppnade upp sig för oss med sina branta vassa klippor och dekorativt klättrande tallar erinrade starkt om gamla japanska träsnitt av Hiroshige. Vi stannade och tog en mängd bilder av det majestätiska sceneriet. Vägen stupade brant ner och blev på vissa ställen en slingrig serpentinväg ner i den täta lövskogen. Vi var tvungna att åka lång väg åt fel håll för att komma till övergången av floden djupt nere i denna canyon. Efter vi kört över bron gick vägen åt rätt håll mot Srbinje eller Foča som det numer heter och den legendariska floden Drina.

*De serbiska tallarna (Pinus heldreichii) klättrade som jättebonsaier på bergen.
© Leif Westrin.*

En kaffe i Srbinje satt inte fel innan vi körde över Drina och ner i Pivakanjonen. © Leif Westrin.

*Den vackra Drina, utsikt från bron i Srbinje.
© Leif Westrin.*

När vi äntligen kom fram till Foča var det mitt på dagen och riktigt varmt ute. Vi stannade vid brofästet av *Most na Drinu*-bron över Drina. Vi gick ut på bron och beundrade utsikten över Drina som slingrade smaragdgrön långt nere i djupet som det steg upp fågelsång från. Göken hördes ropa långt nerifrån djupet i lövskogen minns jag då vi stod där mitt på bron. Vi pratade om alla krigets ohälsor som hände i Foča

under kriget, något som stod i bjärt kontrast till sommaridyllen vi blickade ut över då. Tagna av tankarna om ohyggligheterna som skett där under kriget kände vi för att bara gå någonstans och koppla av. Vi tankade bilen och bakom macken fann vi ett trevligt fik med gula Jelen-parasoller, vi båda fann det vara en god ide med en kopp serbiskt starkt kaffe för att lugna våra sinnen. Vi beställde vårt kaffe och det var lugnt, varmt och skönt att bara sitta ner. Tornsvalor svirrade i luften ovanför och inifrån baren hördes tonerna av den vackra serbiska sången av Marija Serifovic - *Molitva*. Jag tog fram kartorna, tittade, planerade hur vi skulle åka och drack vårt kaffe. Kaffet ”satt bra” vi bröt upp och körde nöjda över Drina mot gränsen till Montenegro.

På andra sidan bron fick vi stanna och vänta då det pågick en stor tävling i forsränning i floden. Efter en timmes väntan körde vi till gränsen, visade våra pass och åkte in i Montenegro. Första anhalt var Pivakanjonen som var otroligt vacker med brant stupande sidor, vassa klippor med klättrande serbiska tallar (*Pinus heldreichii*) som syntes växa direkt ur berget. Vi stannade till på en vacker plats och tog varsin *pršuta*-macka och passande nog varsin pivo i Pivakanjonen. Vi var hänfödda av alla motiv och tog mängder av bilder, det var vackert överallt, varhelst man riktade kameran fanns motiv. Från den brant ner mot vattnet stupande lövskogen ljud fågelsången och gröna smaragdödlor jagade i gräset runt vår matplats. Jag och Miqe, vi kände bara hur härligt avslappade och fria vi var. Miqe sade; *Vi kan åka var som helst, när som helst utan att behöva fråga någon-vi är fria!* Ja vi åkte två och det är en oslagbar kombination, att åka tre för att försöka jämna ut resekonomin kan vara direkt förödande då två alltid tvingas ta hänsyn till den tredje parten för att hålla denna på gott humör. Jag har gjort det själv några gånger och det har då kraftigt reducerat mina möjligheter att spontant kunna glädjas av resans upplevelser. Att åka fyra eller flera fungerar också bra men *aldrig tre!*

Miqe plåtar hänförd Pivakanjonen.

© Leif Westrin.

Pivakanjonen blev bara vackrare ju närmare vi kom Durmitor.

© Leif Westrin.

Vi var på väg mot Durmitorbergen, lyckliga och mätta åkte vi vidare efter att ha vikt in i en kort tunnel genom berget uppför en avtagsväg upp i bergen. Planen var att gena över bergen för att nå Zabljač där vår plan var att övernatta. Det hade hunnit bli kväll när vi kom upp ovan trädgränsen, vi såg perfekta huggormsmiljöer runt oss och vi tog en kort paus. Den nedåtgående solen smekte de gräs och enbuskklädda kullarna så långt man kunde se och skapade mjuka skuggor. Det var vindstilla och avlägset ropade göken. Vår färd fortsatte, några kilometer till och vi skulle vara framme i Zabljač där vi planerade ett restaurangbesök. Men planer har en egenhet att splittras. Skymningen började göra sig påmind, den *blå timmen* kom och det blev stopp för vår framfärd. En minst fyra meter hög barriär av snö spärrade vägen och en liten grupp människor stod vid en snöslunga. Av föraren fick vi veta att det skulle ta dagar innan han arbetat sig igenom den glaciärliknande snövidden och kunna öppna vägen. Vi fick snällt bita i det sura äpplet

och vände tillbaka samma väg vi kom. Efter en lång krävande nattkörning nästan ner till Nikšić kom vi till slut fram till Žabljak där vi övernattade bakom en hög med stockar vid Crna Jezeros vaktstuga.

Kvällssol över Durmitor. © Leif Westrin.

22/5. 2009. Dag 2. Vi vaknade innan gryningen kom. Jag minns att en taltrast sjöng från toppen av en hög gran nära bilen. Himlen var klar och luften kylig och det var frost i gräset. Framför oss låg Crna Jezero spegelblank med ett par änder simmande långt ute i dimslöjorna. Vi flyttade bilen från gräsmattan vi i uttröttat tillstånd tidigare på natten råkat parkera på till en närbelägen parkering för att inte orsaka onödig irritation hos vakterna när de vaknade. Vår frukost blev som tidigare dag spartansk med vatten och bröd. Miqe startade den kalla bilen och den fick gå på tomgång för att få upp värmen och driva bort fukten från bilrutorna medan vi åt. Värmen steg i bilen och med nu klara rutor körde vi tillbaka genom Zabljac och vek av mot berget Savin Kuk. Efter vi passerat skidanläggningen under Savin Kuk som denna en av Durmitors toppar heter. Ett för oss svenskar kanske med ett i våra öron pikant klingande namn. Intressant att veta är att Bobotov Kuk är den högsta toppen på berget Durmitor och samtidigt är den högsta punkten i Montenegro med sina 2 522 meter över havet.

*22 maj. Bosniensisdalen i Durmitor.
© Leif Westrin.*

*Habitat för Dinarolacerta mosorensis,
Vipera berus bosniensis och mängder
av bosniska sandödlor. © Leif Westrin.*

Vägen steg nu och vi passerade fåbodar med de för Balkan typiska brant stupande taken för att stå emot de mängder av snö som faller vintertid. Den smala vägen var till vår förvåning asfalterad och vi kom snart upp över trädgränsen. Vi hade kommit fram och vi stannade på en plåt där vi parkerade. Framför oss öppnade en djup dalgång med en liten sjö i botten upp sig, på de branta bergssidorna låg snöfläckar ännu kvar. Det var kallt och det ångade ur våra munnar då vi andades. Till vår glädje steg solen och dimmorna i dalens botten skingrades. Vi skådade ner i vårt nyfunna steniga smaragdgröna Shangri La som skulle visa sig vara ett herpetologiskt paradiset. När jag spanade med mitt teleobjektiv ner i dalen såg jag något röra sig i sjöns vatten, det visar sig vara tre gemser som simmade i sjöns kalla vatten. Gems har jag sett förr klättra i bergen men aldrig någon som har simmat, klart en ny upplevelse! Jag tog ett par bilder innan de slutligen försvann på andra sidan sjön.

Vi hängde på oss våra kameror och vattenflaskor och påbörjade vår nedstigning i dalen, vi hade sett att dalens mitt bestod av en stenig ås med en bäck vid sidan och vi sökte oss ner dit. Efter ett par minuter vid åsen eller ridgen fann vi en stor padda (*Bufo bufo*) solandes i morgonsolen som första fynd. Det visade sig vara ett helt onödigt arbete att bära ner våra vattenflaskor då bäckens kristallklara vatten var drickbart och dessutom smakade betydligt bättre än det medhavda. Vi drack oss otörstiga och bytte resolut ut vattnet i våra vattenflaskor mot det från bäcken. Vi beundrade den lågvuxna alpfloran, jag förälskade mig speciellt i en extremt lysande blå blomma som inte var ovanlig i dalen. Ringtrast och stenskvätta var karaktärsfåglar i dalen och ringtrastens melodiska sång hördes från bergsslutningarna. Stenskvättorna satt på upphöjda platser i sina inmutade revir och sjöng.

*I den tidiga morgonsolen kom mosorödlorna (*Dinarolacerta mosorensis*) fram först.*

© Leif Westrin.

*Bosnisk sandödlorna (*Lacerta agilis bosnica*) Durmitor.*

© Leif Westrin.

Solen steg och snart kom ödlorna fram ur alla skrymslen och vrår. Mosorödlorna (*Dinarolacerta mosorensis*) var de som kom fram först och helt orädda solade sig på kaststenarna i ridgen, de var lätta att fotografera och vi tog massor av bilder på dem. Med solen kom sandödlorna (*Lacerta agilis bosnica*) och snart sprang de överallt runt våra fötter. Över oss vid sidan reste sig mäktigt den spetsiga Stožina med sina 1905m över havet. Nerifrån sjön hördes en spelande grönfläckig padda (*Bufo viridis*) eller (*Pseudepidalea viridis*) som det arma djuret numera tvingas heta.

Det finns en gammal sägen om Stožina att det var en ung man som blev lovad av en ung skönhet att om han besteg Stožinas topp skulle hon bli hans. Han klättrade ivrigt och nådde till slut toppen, där han halkade och föll ända ner till bergets fot. Han stannade vid berget och i människornas minnen för evigt, var hon gick förtäljer inte historien. Under Stožina gjorde vi vårt tycke största fynd den dagen då vi fann en huggorm ligga och sola sig utsträckt på en sten bredvid bäcken. Miqe ropade: orm i samma ögonblick jag nästan steg på den då jag tittade på en korp som seglade över Stožina och noterade samtidigt i periferin att jag steg över en orm. Det var en bosnisk huggorm (*Vipera berus bosniensis*) vi funnit, som latinska namnet

antyder en nära släkting till vår egen kära huggorm. Det var en hona noterade vi när vi fotade henne och sökte sedan efter flera utan resultat. Det började bli sent, solen stekte och till och med sandödlorna började försvinna in i skuggan och vi återvände nöjda med våra upplevelser till bilen för en välförtjänt lunch.

Vipera berus bosniensis in situ.
© Leif Westrin.

Lycka- min första bosniensis i handsken.
© Leif Westrin.

Närbild av den vackra bosniensishonan.
© Leif Westrin.

Hon återbördades till sitt karströse där hon tacksamt väsandade försvann in.
© Leif Westrin.

Vi åkte ner till Žabljak. I Žabljak blev det en kaffe för att stilla vår svåra koffeinabstinens., vi skrev i våra resedagböcker och tittade på kartan emedan vi fikade innan vi åkte vidare mot Mojkovac på vår väg mot Biogradska Gora. Vi stannade vid Tara med sin vackra bro och fotograferade vyerna. Most na Taru eller Djurdjevića most. Bron över Tara är gammal och klart sevärd. Vi gick ut på den höga bron och tittade på Tara- *Europas tårar-Suza Evrope* ringla hisnande långt nere i sin djupa kanjon på sin väg mot havet. Floden Taras kanjon är också känd som Tara River Gorge, är den längsta ravinen i Montenegro. Det är 82 kilometer lång och är 1300 meter som djupast, vilket gör det till djupaste kanjonen i Europa. Kanjonen är skyddad som en del av Tara nationalpark och är preliminärt uppsatt på UNESCO: s världsarvslista. Vi lyssnade på fågelsången djupt under oss och vi funderade osökt om hur mycket ormar det måste finnas långt där nere i kanjonen.

Vi åkte vidare och kom fram till avfarten mot Biogradska Gora och kom fram till en bom. Det visade sig vara inträde till berget. Vi betalade och bommen öppnades, vi körde upp och kom fram till en rastplats vid en liten sjö. Där fanns massor av lediga människor som umgicks och grillade. Rastplatsen var välordnad med ett flertal regnskydd med iordningställda grillplatser. Den var vackert placerad i en uråldrig bokskog med metertjocka bokar, marken under dem var täckt med en matta av vita blommor. Bofinkar sjöng och sommargyllingar ropade högt upp i lövverket. Vi pratade med folk och träffade en kul typ som bott i Sverige och talade flytande svenska. Han hade bott i Tensta som är en förort till Stockholm. Av honom fick vi

veta att om vi ville ta oss upp till forskningsområdet ovan trädgränsen fick vi snällt marschera upp till fots längs en stig. Den promenaden skulle ta oss minst fyra timmar, det var tid vi inte hade och vi ändrade snabbt våra planer på ett snabbesök på toppen av Biogradska Gora då vi förövrigt började bli rejält hungriga av de härliga grilldofterna. Vi plåtade bokarna och sjön, sedan vände vi tillbaka och körde ut ur parken. Ett hundratal meter bort efter vägen fann vi ett enkelt matställe. Fasaden var ruffig, men det stod flera lastbilar utanför, det var ett gott tecken och vi stannade för vi var som tidigare nämnts riktigt hungriga och törstiga.

Vi äntrade restaurangen och vi fick ett bord på verandan med utsikt över Biogradskas nakna topp och forsen nedanför. Jag beställde in dubbla pivo och Miqe beställde en efter som han körde. Vår massiva hunger krävde varsin Balkan Mixed Grill och det dröjde inte länge innan två brickor med i princip allt som kan slaktas och grillas på Balkan inklusive den obligatoriska korven fanns på vårt bord. Det var varmt och skönt och vår stämning var på topp trots misslyckandet att nå toppen. Vi drack våra pivo och all världens sorger var glömda. Korven sade Miqe har oanade användningsområden och pekade yvigt mot Biogradskas topp med den och han sade: *Nästa gång har vi ackreditering och då kör vi upp med jeep och hälsar på både Macka och Bosse hi hi.* För att följa traditionen tog något dimmig av två snabba pivo även jag en korv och utförde nödvändig ceremoniell pekning mot Biogradskas topp och mot Skadarsko Jezero på vår karta som låg uppvikt på bordet. Vi skrattade och sade: ingen Balkanexpedition är fullständig utan ”korvpekning” Vår festmåltid avslutades och nästa anhalt var Skutarisjöarna eller Skadarsko Jezero som de vackert heter.

På vägen mot Skadarsko Jezero innan vi körde ner i Moracakanjonen ville vi sträcka på benen lite, mätta och dåsiga njöt vi av eftermiddagssolen och runt ett par betongdammar med regnbågsforeller vimlade det av smaragdödlor (*Lacerta viridis*) till vår stora förtjusning. Vi tittade ut över den lummiga vackra Moracakanjonen och jag minns att Miqe sade att där nere måste det bara vimla av eskulapormar i de branta lövskogsklädda karstsluttningarna. Vi tog några bilder och åkte vidare ner i kanjonen, vi åkte länge nere i kanjonen och det blev många stopp för fotografering av alla hänförande motiv som uppenbarade sig bakom varje vägkrök. Efter att ha följt floden kom vi ut ur kanjonen och kom till Podgorica-staden under berget, före detta Titograd, Podgorica kallades under åren 1946-1992 Titograd, för att hedra presidenten Tito. Före 1946 hette den Podgorica. Den fick tillbaka sitt gamla namn den 2 april 1992 efter en folkomröstning. Efter att ha snurrat runt vilse i staden och vi frågat ett par vänliga själar om vägen ut ur staden mot Skadarsko Jezero var vi på väg igen. Vi fann vägskyltar mot Skadarsko och sedan var det *nema problema* förutom att timmen började bli sen. Vi körde över en hög bro och efter en liten stund var vi framme vid sjön.

Det var kväll då vi kom fram till de godrika Skutarisjöarna. © Leif Westrin.

Jag steg ur bilden och såg Skadarsko Jezero ligga under mig, det började bli sent och solen var på väg ner. Från sjön steg en massiv ljudvägg upp mot oss långt uppe på vägen av den härliga sången från sjöns alla miljontals sjö och lövgrodor. Vi stod och tog en mängd bilder med rätt långa exponeringstider då det började bli ont om ljus. Vi stod en lång stund och njöt av den sköna grodsången innan vi åkte ner till Rijeka Crnojevića och körde över bron. I Rijeka Crnojevića kvällsbadade barnen och hade kul i floden minns jag när vi åkte över bron för att sedan köra vidare på en smal asfalterad väg, inte bredare än en parkväg. Nu föll skymningen och det gällde att snabbt hitta en plats för övernattnig. Jag lyckades finna en övervuxen avtagsväg där vi svängde av och parkerade utom synhåll från vägen för att slippa ovälkomna nattbesökare.

Vi slog upp vårt tält och förberedde natten. Med natten kom moskiterna och vi kröp snabbt in i tältet och drog för dragkedjan. Micke tog fram sin jättelika whiskyflaska och vi höll upp varsin välförtjänt kåsa med den ädla drycken. Skrönor förtäljdes muntert i natten, som den om ”Jättegrodans val i Fuengirola” om en legendarisk resa som Peter Ekblom, Stefan Troberg och jag gjorde i vår ungdom då vi arbetade på Stockholms Terrarium. Den gick till Spanien i början av sjuttioalet och innehöll många härliga och dråpliga minnesvärda inslag. Våra skratt överröstade nästan de från Skutarisjöns miljoner och åter miljoner sjö och lövgrodor. Urtidsljuden från alla Skadarskos grodor steg upp till oss i tältet, vi njöt vår whisky för att till slut somna in mitt i en mening. Livet VAR bra.

Morgonen kom till Skadarsko Jezero och med den dämpades ljudet av Skutaris alla miljoner sjögrodor som underhållit oss under natten
© Leif Westrin.

En morgonwhisky kanske ? frågade Mique.
© Leif Westrin.

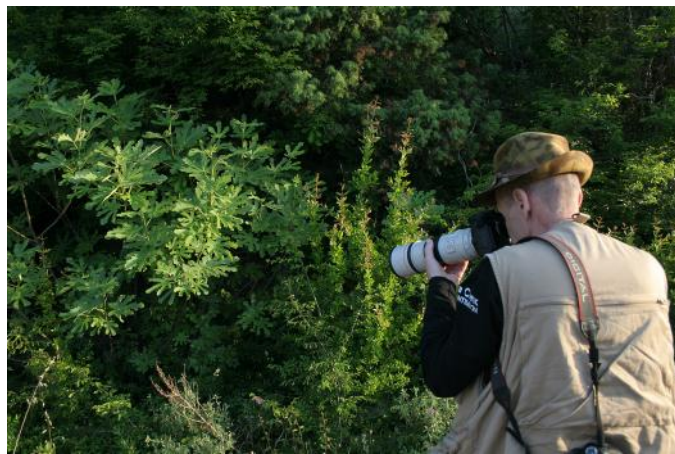
23/5. 2009. Dag 3. Morgonen kom med en vacker soluppgång och koltrastsång. Nattens grodkör hade lugnat ner sig och endast enstaka kväkanden hördes nere ifrån sjön. Mique insisterade på att en kork morgonwhisky var bra att rena tarmarna med före avfärden mot Virpazar. En landsköldpadda (*Testudo hermanni*) på vägen blev det första djuret vi såg denna dag. Vi tog lite roliga bilder på oss och paddan innan vi släppte den i vägkanten. Vår kaffeabstinens var svår och vi körde vidare längs den slingriga vägen mot Virpazar. Under oss på vänstersidan långt nere låg Skadarsko Jezero glittrande i solen. Vi kom till slut fram och såg Virpazar långt nere under oss. Det blev en nedstigning längs en serpentinväg med ibland påfrestande mötande trafik på den smala vägen. Vi kom lyckligt ner och körde över järnvägen och kom äntligen till slut fram till Virpazar. Trots tidig morgon var kaféet öppet och vi fick vårt efterlängtrade kaffe. Det var lugnt och skönt där, en ung och mycket söt tjej serverade oss. Vi njöt av de ljuva tonerna av Gordana Laserovics vackra *Vidovdan* från radion i baren emedan vi passade på att skriva resedagbok. Vi betalade nöjda vårt kaffe och tog en promenad i staden.

Solen värmdde och vi gick efter en gammal stenlagd väg vid floden och tittade då jag hör orden : *Aaah eine mellisselensis* skarpt och distinkt tränga igenom ljudet av grodor och sävsångare. Vi hade av en slump stött på en annan grupp av herpetologer från Tyskland och som det skulle visa sig vara vänner till en vän till oss som heter Mario Schweiger. Mario var tyvärr inte med denna gång. De hade bråttom då andra väntade på dem i bussen de kommit med, men vi fick tips att åka till ön Ada där de funnit ett flertal vackra poskok (*Vipera ammodytes*). Mique bytte glatt visitkort med dem och vi bad dem hälsa Mario innan de åkte vidare

mot nya äventyr. Vi strövade runt i omgivningarna av byn och tittade på dvärgskarvar och pelikaner. Det var som tyskarna noterat gott om karstödlor på murarna och vi såg en gigantisk sjögroda sitta och sola vid sidan av en sömnig katt på en sten vid stranden.

Utsikt över Skadarsko Jezero på vägen mot Virpazar. © Leif Westrin.

Leif plåtar en ödla i grönskan. © Miqe Erikzén.

Vi hade kunnat stanna länge där men vi åkte vidare, stannade ett par gånger efter vägen längs sjön, såg mängder av rutsnokar (*Natrix tessellata*) och kärrsköldpaddor (*Emys orbicularis*) efter stranden. Efter detta körde vi norrut mot Kroatien. Vi åkte efter den heta och svettiga kustvägen och passerade Sveti Stefan som är en liten stad på en ö förbunden med fastlandet via en bro. Sveti Stefan är ett kändisparadis och ett flertal kändisar äger hus där exempelvis Madonna och Sylvester Stallone. Vid Kotorbukten tog vi färjan över och sparade många timmars åkande på det heta låglandet. Vid Risan körde vi upp för en smal serpentinväg där vi envist mötte minst åtta gröna lastbilar och varje gång fick pressa upp bilen i terrängen vid vägkanten för att kunna passera med ett nödrop. Efter att den strida floden av lastbilar ebbat ut hittade vi en stängd liten vägkrog med solskydd över verandan. Platsen var när vi kom ockuperad av en fårflock som njöt av skuggan. När vi kom lämnade fåren platsen och efter att ha städat upp en yta åt vi en sen men furstlig lunch bestående av pršuta och Jelenpivo.

*I Virpazar träffade vi ödle och ormletande vänner till Mario.
© Leif Westrin.*

*Vi hörde dem ropa : "Aaah eine melliselensis!"
© Leif Westrin.*

Vi tänkte ta en tur upp på berget Orjen men körde fel i ett vägkors och kom till slut fram till en övergiven gammal förfallen och sönderskjuten bondgård i stället för Orjen. Runt denna låg frodiga vackert blommande ängar med stenmurar vilket såg herpetologiskt lovande ut. Det var eftermiddag och hett, inte den bästa tiden att leta orm. Vi letade igenom alla fina murar och stenrös men fann inga ormar. Smaragdödlor var det däremot gott om i murarna och vi tog mängder med bilder på dem. Efter att ha njutit av landskapet och letat ett par timmar körde vi ner mot Risan. En pilsnok ilade snabbt som en blixn över vägen framför oss och försvann i de taggiga björnbärssnåren längs vägen.

Smaragdödlan. Hane. Risan.

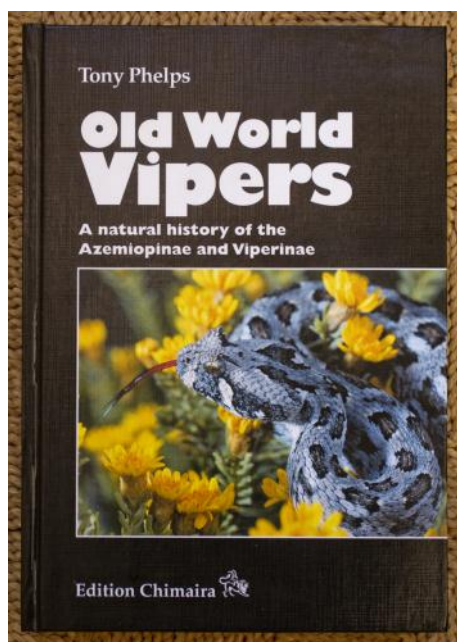
© Leif Westrin.

Från Risan bar nu färden längs kustvägen mot den kroatiska gränsen. Vid gränsen visade vi våra pass och bildokument, sedan körde vi till Cavtat där vi åt vårt kvällsmål, njöt av kvällssolen över havet, åt god mat på restaurangens veranda med varsin pivo till. Kvällen kom och med den vårt uppbrott, vår väg bar nu tillbaka till Bosnien Hercegovina för att övernatta i Korita. Det var mörkt när vi kom fram till Korita och Miqe svängde vant av in på vår stig för att köra ner till vår äng. Där får vi en överraskning, någon har helt fräckt stänglat av stigen med taggtråd och vi fick panikbromsa. Vi fick vackert söka ett annat nattläger och efter mycken möda att leta fann vi en kraftledningsgata där vi slog upp tältet. En byracka i närheten hörde tyvärr oss och började tokskälla och snart var det en fin konsert av alla BiH:s byrackor hela den natten. Vi somnade trots allt skällande, vi vaknade vid fyratiden före gryningen och rev tältet.

*Mer om Leffes och Miqes äventyr
kommer i nästa nummer av
BERUS.*

Old World Vipers.

Av Leif G. Westrin.

Phelps, Tony

Old World Vipers

*A Natural History of the
Azemiopinae and Viperinae*

Frankfurt am Main 2010

Edition Chimaira

Att få recensera Tony Phelps bok: Old World Vipers är en ära och stor glädje för mig. Old World Vipers är en fysiskt tung innehållsrik ”tegelsten” som kom i min hand från en vän på en reptilmässa i Stockholm förra året. Den har fungerat som sänglektyr för mig och det är en av få böcker som jag låtit ligga kvar i sängen. Det här är som sagt en tung bok i ordets dubbla bemärkelse på över 500 sidor som inte läses i brådrasket och fungerar utmärkt även som uppslagsverk om man vill läsa om huggormar. Min första kontakt med författaren var i början av åttiotalet då jag fick i min hand hans första bok: Poisonous Snakes, den första av hans tre böcker och nu läser jag hans senaste som man nog kan betrakta som hans livs bok och den kommer att hamna på samma hedersplats i min bokhylla, som Otto Cyréns bok: Ormar i fantasi och verklighet från trettiotalet. Jag har väntat länge på en bok som denna.

Boken har ett förord av Wolfgang Wüster. Författaren har med varm inlevelse för deras skydd studerat huggormar i decennier både i fält och terrarium och då främst vår vanliga huggorm *Vipera berus*. Han började sina studier tidigt med att han fångade sin första huggorm när han var 8 år. Tony Phelps är sedan många år bosatt i Sydafrika där han länge arbetat med släktet *Bitis* och arbetat med ovanliga arter som *Bitis armata*, *Bitis rubida* mm. Han är en varm anhängare av skydd för dessa intressanta arter och försöker där bevara deras krympande habitat från exploatering.

Boken innehåller praktiskt taget allt om äkta huggormar man vill veta och har ett digert bildmaterial från många av världens bästa reptilfotografer bland annat flera bilder från min gode vän Larsa Darafeyenka. Boken har korta men bra beskrivningar oftast med bilder på alla den här planetens äkta huggormar, den beskriver även obskyra arter som den snigelätande *Adenorhinus barbouri* och aldrig förr beskrivna sandraselhuggormar av släktet *Echis*. Den behandlar huggormarnas habitat och biologi, fältarbete och huggormar i terrarium för att avslutas med det sista kapitlet av den världsledande auktoriteten gällande ormbett David A. Warrell om ormbett och dess komplikationer. Boken är i mitt tycke nästan perfekt men kunde varit perfekt om inte förlaget lär ha ignorerat ett par av de sista viktiga revisionerna av texten före tryckning, trots detta boken blev BRA, Tony har gjort det andra inte klarat av vid tidigare försök i historien: Att skriva en allomfattande bok om huggormar! Slutledningsvis detta är en bok jag varmt kan rekommendera för alla huggormsfantaster men även alla andra som älskar djur och natur.

B E R U S

Find us on
Facebook

I kommande nummer av **BERUS**

En spännande artikel, exklusivt för BERUS,
om gigantiska gröna huggormar i de kinesiska
Mangshan bergen.

BERUS

Svensk Herpetologisk Tidskrift

In Berus Veritas